

Dr DUŠAN MILJANIĆ

Neki aspekti argentinsko-britanskog sukoba oko Malvinskih ostrva

O karakteru, uzrocima, ciljevima i vojno-političkim uslovima vođenja rata¹

Prema našoj teorijskoj klasifikaciji, a po kriteriju vojišnog prostora i broja zaraćenih strana, rat oko Malvinskih ostrva (Foklandska) može se svrstati u kategoriju lokalnih ratova. Borbena dejstva zaraćenih strana (V. Britanija i Argentina) bila su ograničena na Malvinski arhipelag² i pomorski (okeanski) prostor između arhipelaga i argentinskog kopna, odnosno do granica teritorijalnih voda Argentine (12 morskih milja od argentinske obale). Upotrebljena su samo konvencionalna sredstva i naoružanje, istina najmodernija, posebno u borbi na relaciji vazduh-more i u desantu, što ovaj sukob čini posebno interesantnim. Nuklearne snage su bile prisutne s jedne (britanske) strane kao potencijalna prijetnja (dvije napadne podmornice na nuklearni pogon — nosači strategijskih nuklearnih projektila i avioni - nosači nuklearnog oružja), što je imalo svoju operativnu težinu u procjeni odnosa snaga na moru i u uspostavljanju efikasne

¹ Proteklo vrijeme (nešto manje od dvije godine) omogućava da se odmjerenije da skica pogleda na uzroke, karakter, karakteristike i relevantnost opštih iskustava ovog rata i sa stanovišta vođenja slične vrste ratova u današnjim međunarodnim i vojno-političkim odnosima i sa stanovišta operativno-taktičke upotrebe i odnosa snaga u dejstvima na moru, posebno u desantnim i protivdesantnim dejstvima.

² Malvinski arhipelag ima oko 200 ostrva i ostrvaca, ukupne površine oko 16.000 km². Malvinskim (Foklandskim) prolazom podijeljen je na Zapadne i Istočne Malvine (Foklande). Reljef većih ostrva je brdovit (do 700 m nadmorske visine), močvaran, neprohodan, s oštrom i vlažnom klimom (preko 240 dana kišnih, snežnih i maglovitih u godini), s hladnim morskim strujama i temperaturom mora pretežno ispod 0°C, a koja nikada ne prelazi 10°C.

pomorske blokade iskrcanog argentinskog garnizona na Malvinskim ostrvima u polukrugu prema argentinskom kopnu na oko 200 morskih milja od njih.

Posredno, kao po pravilu i u svim ranijim lokalnim ratovima, i u ovom je na razne načine (politički, ekonomski, vojno, psihološki i dr.) bio angažovan veliki broj država, zapravo čitav američki kontinent (SAD i mnoge zemlje tzv. Latinske Amerike), zatim zapadna Evropa (članice NATO) i, svakako, SSSR osmatranjem iz kosmosa ratišta i toka borbenih dejstava.

Uzroci i ciljevi ovog rata mogli bi se uslovno podijeliti na one politički racionalne (manje ili više skrivene) i one iracionalne, javno neproklamovane, ali ipak više prepoznatljive.

Korijeni spora, što je poznato, dosežu daleko u prošlost, u doba konstituisanja nove nezavisne argentinske države i početka stvaranja argentinske nacije. Poslije oslobođanja od španskog kolonijalizma svi argentinski vladajući režimi, uz nepodijeljenu podršku svih socijalnih klasa i slojeva, polagali su istorijsko pravo i isticali legitimno nasljeđe nad Malvinskim arhipelagom. Naime, španski kolonizatori su to ostrvlje svojatali kao sastavni, odnosno pripadajući dio argentinskog kopna nekadašnjeg svog kolonijalnog posjeda. Prema tom istorijskom nasljeđu, kao i geopolitičkom položaju Malvinskog arhipelaga, sve argentinske vlade, posebno vojna hunta koja je pvela rat iskrcavanjem na Malvinska ostrva, težile su da uspostave svoj suverenitet nad tim, kao i nad ostalim ostrvima tog dijela južnog Atlantika.

Britanska vlada ističe svoje pravo nad tim ostrvima (udaljenim oko 14.000 km, odnosno oko 7.600 morskih milja od britanske obale), polazeći *de fakto* od nekad nametnutog prava jačeg, kada je stvarana velika kolonijalna britanska imperija. To je pravo stečeno i održavano vojnom, prvenstveno pomorskom silom. Pošto su ih Britanci preoteli od Španaca, vremenom je stvoreno malo naselje s malobrojn timer stanovništvom (najviše od 2.000), pretežno škotskog porijekla, koje je životno i ekonomski bilo upućeno na Argentinu, a duhovno i emotivno vezano za svoje porijeklo.

Međutim, etnička pripadnost malobrojn timer stanovništva na Malvinskim ostrvima ne može osporiti moralno ni pravno pravo Argentine da eliminiše taj ostatak nekad silom uspostavljenog kolonijaln timer prava. Argentinci ističu neodrživost i neuvjerljivost britanske teze da brane pravo na samoopredjeljenje nepune dvije hiljade Malvinaca i insistiranje na principu prema kojem bi sve države mogle tražiti da se pripadnici njihovog naroda, tamo gdje žive kompaktnije, pri-

poje matičnoj naciji, što bi dovelo do apsurdnog prekrajanja etničko-političkih karti svih kontinenata i do haosa u međunarodnim odnosima. Imajući u vidu istorijsko, geopolitičko i time moralno pravo Argentine, pokret nesvrstanih je nedvosmisleno podržao njen zahtjev da uspostavi suverenitet nad Malvinskim arhipelagom.

Drugo je pitanje što je ostvarivanje tih prava mnogo komplikovanije i teže u savremenim uslovima, a vojna sila kao sredstvo sve neprikladnija, pa i opasnija. I bivše, kao i sadašnja britanska vlada, odbijale su i ignorisale zahtjeve Argentine, pa i načelo Povelje OUN da se svi sporovi rješavaju pregovorima i mirnim putem. Ovoga puta, Britanci su iskoristili činjenicu da je Argentina preduzela oružanu akciju i pokušala silom ostvariti svoja prava. To je bez sumnje za Argentinu bio veliki međunarodni politički minus, jer i pokret nesvrstanih u svojim principima polazi od Povelje OUN da se sporna pitanja rješavanju pregovorima, a ne ratom. Vojna hunta Argentine motivisala je vojnu akciju na istorijskim pravima i na odbijanju Britanije da o tom pravu pregovara, kao i na opštenacionalnim interesima koji bi se ostvarili uspostavljanjem argentinskog suvereniteta nad Malvinskim ostrvima (korišćenje podmorskog blaga — nafte i ostalog).

Ipak, nijedan od stvarnih racionalnih razloga nije u datim okolnostima mogao imati takav značaj koji bi mogao opravdati rizik ulaska u rat. Prema tome, u genezi odluke ulaska u ovaj sukob bili su, zapravo unutrašnji iracionalni društveno-politički motivi. Hunta je, naime, računala da okupi naciju i na tom pitanju ostvari politički konsenzus, da skrene pažnju s teških klasnosocijalnih problema i sukoba, da stvori moralni kredito učvršćivanja svoje već poljuljane vlasti. Takvi motivi su skrivani, a vojna akcija bazirana i potkrepljivana na nekoliko krupnih, a sasvim pogrešnih, političko-strategijskih procjena i zaključaka: 1) da V. Britanija neće imati ni odlučnosti ni sposobnosti poslije »svršenog čina« da se vojnički angažuje (tj. da vodi rat), jer bi to za nju bila preskupa akcija ako želi da stvori povoljan odnos snaga i eliminiše geostrategijske i invazijom stvorene operativno-taktičke prednosti Argentine; 2) da će SAD zauzeti ako ne blagonaklon, a ono bar neutralan stav prema ovom sukobu; 3) da će se na sličan način, kao i SAD, neutralno držati i zapadnoevropske saveznice V. Britanije iz NATO; 4) da je stanje međublokovskih odnosa dosta zategnuto (sukobi na Bliskom istoku, avganistanska kriza, zbivanja oko Poljske, itd.), a obaveze V. Britanije u NATO su takve da i kad bi htjela ne bi mogla odvojiti toliko pomorskih, desantnih i vazduhoplovnih snaga na velikim udaljenostima od matičnih baza, koje bi joj obezbijedile uspjeh u ratu.

Međutim, ubrzo se u sukobu pokazalo da su to bile pogrešne pretpostavke koje su prouzrokovane ne toliko vojnom nestručnošću i nesposobnošću vojne hunte Argentine koliko suženošću njenih klasno-političkih vidika i iracionalnošću neposrednih motiva vojne akcije. Trebalo je da vojna hunta doživi potpuni fijasko pa da njeni lideri tek naknadno, zbog revolta i pritiska nacije, priznaju promašaj u procjenama ukupnih strategijskih vojno-političkih uslova i posljedica otpočinjanja vojnih sukoba s V. Britanijom.

Motivi i ciljevi reagovanja V. Britanije bili su u cjelini mnogo racionalniji, a vojno-političke i strategijske procjene mnogo realnije, mada su i kod njene vlade iracionalni politički razlozi također imali vidnu ulogu. Naime, polazeći od udaljenosti tog relativno malog i jednog od posljednjih ostataka nekadašnje velike imperije, ekonomske koristi tog ostrvlja, velike cijene koštanja u ljudskim životima i materijalnim izdacima takve operacije, mnogi komentatori su cijenili da je ovo bio iracionalan i promašen ratni poduhvat. Mnogi su ga, takođe, tumačili uvrijeđenošću i sujetom nekadašnje velike sile, borbom za prestiž i za održavanje na vlasti konzervativne vlade, pa i karakternim osobinama i tvrdoglavošću njenog predsjednika. Nema sumnje da je i svega toga bilo, ali su suštinski i krajnji razlozi i ciljevi tako skupog vojnog angažovanja (pa i podrške saveznika, a posebno SAD) bili mnogo skriveniji, ali značajniji i dugoročniji.

Najkraće, riječ je o slijedećem: 1) o potrebi da se na tom dijelu Atlantskog okeana održe strategijski oslonci i pozicije s kojih se mogu obezbjeđivati pomorske komunikacije kroz moreuze³ i oko južnog dijela latinsko-američkog kontinenta, pri čemu se ima u vidu i ranjivost Panamskog kanala. Malvini, dakle, zajedno s Južnom Džordžijom, imaju značajan geostrategijski položaj u odnosu na Atlantski i Tihi okean, u odnosu na Južnu Ameriku, Afriku i posebno Antarktik; 2) o stalnim nastojanjima da se s tih pozicija trajno utiče na očuvanje i proširivanje sfera interesa i buduće dominacije nad prostranim antarktičkim područjem, u kome se prema pouzdanim procjenama nalaze ogromna i raznovrsna mineralna bogatstva koja za doglednu budućnost mogu biti od neprocjenjivog vojnog, proizvodnog i strategijskog značaja (nafta, zlato, dijamanti, uran, hrom, boksit i dr.); 3) s Malvinskih ostrva i Južne Džordžije, u lancu drugih strategijskih uporišta (kao što su Voznesenska ostrva), može se uticati

³ Magelanov prolaz i Kanal Bigl — najkraći i najbezbedniji morski put bez zaleđivanja između dva okeana i Drejkov prolaz između južnoameričkog kopna i Antarktika.

na strategijsku situaciju na cijelom Atlantiku, a time i na razvoj situacije na južnoameričkom i zapadnom dijelu afričkog kontinenta; 4) podmorje oko Malvinskih ostrva skriva velike rezerve nafte i drugih minerala na koje u budućnosti računaju američke i zapadnoevropske petrolejske i druge kompanije⁴; 5) Malvinska ostrva i J. Džordžija, pod kontrolom V. Britanije, mogu trajno da se uklapaju u globalnu strategiju NATO, odnosno SAD, prema drugom velikom partneru (SSSR) i suprotnom bloku (VU), a i prema tzv. trećem svijetu u koji spada i Latinska Amerika, koja je nezadrživo stupila u epohu socijalnih i antineokolonijalnih revolucija, čemu se opire i čemu će se ubuduće svim sredstvima opirati vojnoindustrijski kompleks najrazvijenijih zemalja zapada, posebno SAD. Otuda je bilo više nego naivno ako je vojna hunta Argentine vjerovala da će SAD ostati u tom sukobu neutralne.

Dogodilo se, suprotno od procjene i uvjeravanja vojne hunte, da su gotovo svi bitni međunarodni, vojno-politički i strategijski uslovi koji su neposrednije uticali na odnos snaga i tok operacija s produživanjem sukoba sve više bili izrazito na strani V. Britanije, što je u krajnjem moralo dovesti do argentinskog poraza.

1. Britanija je mogla pokrenuti sve svoje prema procjenama potrebne i pogodne operativne pomorske, vazduhoplovne i desantne snage i sredstva bez ikakve opasnosti za svoju bezbjednost i opštu strategijsku stabilnost NATO. SSSR nije imao političkih i strategijskih interesa da zbog sukoba oko Malvinskih ostrva zaoštava situaciju, a još manje da se angažuje u tako udaljenom i za njega manje važnom i geostrategijski nepovoljnom prostoru, sem posmatranja dinamike događaja osmatračkim sistemima iz kosmosa radi prikupljanja podataka i sticanja iskustava za potrebe svojih oružanih snaga. Sem nekih dosta mlakih verbalnih naklonosti na strani Argentine, ova sila je praktički ostala neutralna, tako da i u Savjetu bezbjednosti nije korištena ni institucija veta protiv predloga V. Britanije.

2. Argentina je u ovom sukobu praktički vojno-politički i strategijski ostala usamljena. Bilateralni odnosi SAD i Argentine do sukoba, kao i naklonost Reganove vlade prema sličnim režimima u Latinskoj Americi, uticali su na to da su se SAD pokušale, u početku, predstaviti kao nepristrasni posrednik, što je još više pojačalo zablude i pogrešne ocjene argentinske vojne hunte. Međutim, čim je vojna sila postala glavni adut u ovom sporu, SAD su morale demaskirati prave i dugo-

⁴ Prema procjenama njihovih stručnjaka, u podmorju epikontinentalnog pojasa (oko 200 morskih milja u krugu) oko Malvinskih ostrva nalaze se rezerve oko 70—80 milijardi tona nafte.

ročne strategijske interese i otvoreno se staviti na stranu svog najvjernijeg zapadnoevropskog saveznika u NATO. Amerikanci su u ovom sukobu pružili Britancima obilatu i raznovrsnu pomoć: isporuke najmodernijih raketa za PVO (»more-vazduh« i posebno »vazduh-vazduh« tipa »Sidewinder«), izviđanje i osmatranje iz kosmosa i avionima tipa »Awaks«, organizacija zanaavljanja goriva u vazduhu za bombardere tipa »vulkan«, pomoć u službi dešifrovanja i dr. Posebno je za Britance bilo značajno to što su SAD obezbijedile permanentno izviđanje i osmatranje šireg vojišta satelitima i avionima specijalno opremljenim za otkrivanje ciljeva na moru i u vazдушnom prostoru (E-3A) i za strategijsko izviđanje (U-2 i SR-71). Svi podaci su automatski obrađivani (kompjuterski) i direktno dostavljani operativnoj komandi britanskih snaga na vojištu, što je njoj omogućavalo da pravovremeno donosi najcjelishodnije odluke.

3. Većina zemalja članica NATO pokrenule su uspostavljanje ne samo opšte vojne izolacije (u pogledu zanaavljanja ratne opreme), već i ekonomske blokade Argentine. Argentinski, ionako ograničeni ekonomski resursi, prazne devizne kase, ograničeni resursi vojne opreme upotrebljive u ovakvom ratu (nedostatak adekvatnih pomorskih snaga i borbenih aviona, posebno nedovoljno raketa »vazduh-more« i »kopno-vazduh«), brzo su se smanjivali bez mogućnosti zanaavljanja i popune⁵. Početna nacionalna ratna euforija nastala lakim zaposijedanjem Malvinskih ostrva i obećanom vizijom lake konačne pobjede, nakon brzog savlađivanja malobrojne britanske posade na ostrvima, postepeno — s dužinom trajanja rata — ustupala je mjesto depresiji, moralno-političkim i drugim posljedicama koje je osjećala cijela nacija, što se neminovno odražavalo i na borbeni moral iskrćanih snaga, koje su ubrzo postale izolovane žrtve vojno-političke avanture vojne hunte.

Operativno-taktički odnos snaga na vojištu i uzroci relativno brzog poraza argentinskih snaga na Malvinskim ostrvima

Operativno-taktičke pozicije i odnos snaga u toku vođenja borbenih dejstava bili su vrlo komplikovani i različiti. U početnoj fazi rata, u sukobu s prvim britanskim flotnim snagama, izgledalo je da

⁵ Tako se i Francuska (iako formalno van NATO) stavila na stranu V. Britanije, sprovela embargo i obustavila ranije ugovorene isporuke Argentini raketa AM-39 (»Exocet«) za avione »Super Etendard«.

Argentinci imaju velike i odlučujuće prednosti na bojištu. Tu početnu fazu karakteriše asimetričnost operativnih pozicija i odnosa snaga na moru i u vazдушnom prostoru. Iz te asimetrije u vrsti i kvalitetu borbenih efektivna na moru i u vazдушnom prostoru nastali su i obostrani teži gubici, posebno flotnih snaga. Argentinci su imali gotovo punu prevlast u vazдушnom prostoru,⁶ a Britanci premoć u broju i kvalitetu angažovanih pomorskih, posebno podmorničkih jedinica. Pored brojne i kvalitativne nadmoćnosti argentinskog borbenog vazduhoplovstva, njihova prednost se posebno ispoljila što su mogli dejstvovati s južnih neugroženih kopnenih baza (aerodrom) s argentinske atlantske obale protiv, u početku neoprezno isturenih britanskih pomorskih jedinica. Međutim, brojna i kvalitativna prednost argentinskog vazduhoplovstva bila je znatno umanjena zbog daljine zone dejstva i ograničenog taktičkog radijusa borbenih aviona.⁷ Zbog ekonomičnosti, argentinski avioni su morali letjeti na 5.000 m visine, što je Britancima olakšavalo njihovo pravovremeno otkrivanje i dejstvo po njima. Argentinska komanda nije imala sredstava, vremena, a ni dovoljno iskustva da svojoj taktičkoj borbenoj avijaciji obezbijedi iole sigurno baziranje na Malvinskim ostrvima. Ipak, uprkos tim argentinskim slabostima, Britanci su imali znatne gubitke prvenstveno u flotnim snagama i tokom pomorske blokade i prilikom desantne operacije na ostrvima. Poznato je da su Argentinci potopili Britancima i dva najmodernija raketna razarača tipa »Sheffield«, dvije raketne fregate tipa »Arizon«, veliki transporter »Sir Tristram« i kontejnerski trans-

⁶ U početku rata argentinska komanda je raspolagala sa oko 450 letjelica, od čega oko 280 borbenih aviona, od kojih 90% borbeno spremnih, među kojima i moderni avioni tipa »Super Etendard« i »Mirage«, sa ograničenim brojem najmodernijih raketa »vazduh-more«, tipa »Exocet« francuske proizvodnje. Brojni odnos snaga u borbenim avionima u prvoj fazi rata na bojištu približno je bio 7:1 u korist Argentinaca, a kasnije, u drugoj završnoj fazi, približno 3:1, što nije odražavalo stvarni odnos snaga, jer su Argentinci bili hendikepirani udaljenošću zone dejstva i sve jačom prvenstveno raketnom PVO britanskih pomorskih i iskranih snaga. Treba istaći da su argentinski piloti pokazali u ovom ratu za sve iznenađujuću hrabrost, visoko pilotажно i taktičko majstorstvo u borbi i sposobnost probijanja kroz PVO. Ispostavilo se da su argentinski piloti u obuci imali oko 800 avio-polijetanja, dok je npr. norma za pilote SAD oko 400.

⁷ Prema nekim zapadnim izvorima, Argentinci su od kvalitetnijih borbenih aviona imali: 54 lovca-bombardera tipa »Mirage-III« i »Dagera« (izraelska verzija »Mirage«), 14 novih »Super Etendard« (francuske proizvodnje), 9 bombardera tipa »Canberra« i 70 lovaca bombardera tipa »Skyhawk«. Avioni »Super Etendard« primljeni su svega nekoliko mjeseci prije sukoba, navodno, sa svega oko desetak raketa AM-39 »Exocet«. Podaci o odnosu snaga i gubicima zaraćenih strana su različiti — zavisno od izvora. U ovom radu su uglavnom, korišćeni sovjetski i američki objavljeni podaci.

porter »Atlantic Conveyer« s ukrcajnih 10 modernih helikoptera i dr.⁸ Međutim, trajanjem rata mijenja se odnos snaga u korist Britanaca gotovo u svakom odlučujućem faktoru. Stalno su pristizale njihove nove borbene i pomoćne pomorske snage s ratnom opremom, a posebno je jačala PVO, u kojoj su moderne rakete »brod-vazduh« i »kopno-vazduh«, kao i palubni avioni »Sea Harrier« i »Harrier«, imali odlučujuću ulogu.⁹ Tako se gubila početna prednost i povećavali gubici argentinske borbene avijacije, koja je inače imala ograničen broj modernih raketa »Exocet« za dejstva na brodove s većih odstojanja.

Britanci su za kratko vrijeme uspostavili gotovo apsolutnu prevlast nad inače inferiornom i dosta zastarjelom argentinskom flotom koja se povukla u svoje baze. U tome su odlučujuću ulogu imale dvije moderne napadne podmornice na atomski i dvije napadne na klasični pogon, s najsavremenijim podmorničkim torpednim oružjem (s vođenim i samonavođenim torpedima kojima je s velike udaljenosti potopljena argentinska krstarica »General Belgrano«). Ubrzo je uspostavljena britanska pomorsko-vazduhoplovna blokada Malvinskog arhipelaga i praktički time prekinut pomorski saobraćaj i mogućnost pojačavanja i snabdijevanja tek uspostavljenih argentinskih uporišta na ostrvima. To je za argentinske borbene neiskusne i mlade regrutske jedinice imalo ne samo teške materijalne, već i moralne i psihološke negativne efekte. Praktički, već u početnim okršajima na bojištu argentinska flota je bila neutralisana i bez ikakvog uticaja na ishod sukoba.

⁸ Prema podacima koji su obavljeni u časopisu »Morskoj sbornik« br. 10, 11, 12/82. i 1/83, ukupni gubici obeju strana u ovom ratu bili su: 1) za vrijeme blokade i argentinskog pokušaja probijanja blokade Britanci su imali gubitke od šest borbenih i pomoćnih brodova, šest aviona i helikoptera, a Argentinci tri borbeni broda (od kojih i jedina krstarica »General Belgrano«), sedam borbenih čamaca i pomoćnih brodova, 14 aviona i helikoptera; 2) za vrijeme desantne i protivdesantne operacije na ostrvima Britanci oko 700 vojnika i mornara, 17 borbenih i pomoćnih transportnih brodova, 12 aviona i 23 helikoptera, a Argentinci oko 1200 vojnika, 32 borbeni aviona i 10 helikoptera. Iz navedenih podataka vidi se i različita struktura gubitaka pomorskih i vazduhoplovnih snaga. Praktički, sve gubitke britanskim pomorskim snagama nanijelo je argentinsko ratno vazduhoplovstvo, koje je zbog navedenih nepovoljnih uslova u zoni dejstava i samo skupo platilo svoje uspjehe.

⁹ Prema istim izvorima, Britanci su u ovom sukobu angažovali 57 ratnih i oko 70 brodova logističke podrške (preko 50 odsto efektivna svoje ratne flote), među kojima i dva nosača aviona sa helikopterima i avionima sa vertikalnim poletanjima. Od oko 62 ratna broda koji imaju svoje zadatke po ratnim planovima NATO više od polovine je bilo angažovano u blokadi Malvinskih ostrva i obezbeđenju desantne operacije. Radi informacije čitaocu treba napomenuti da britanska flota nema u svom sastavu klasičnih nosača aviona, već su u ovom ratu za to upotrebljeni: nosač helikoptera »Hermes« koji je ranije rekonstruisan za nošenje aviona s vertikalnim poletanjem tipa »Sea Harrier« i krstarica-nosač aviona »Invincible« koja nosi na palubi devet helikoptera i pet aviona »Sea Harrier«. Prema »Jane's Fighting Ships« 1982/83, ta krstarica spada u klasu lakih nosača aviona.

Vjerojatno najznačajnija operativna pouka iz ovog rata, iako ne nova ali snažno potvrđena, jeste ta da je u ovakvim sukobima na pomorskom vojištu potrebno obezbijediti komplementarne i izbalansirane snage za borbeni i elektronski dejstva na moru i u vazдушnom prostoru, u čemu je nezamjenljiva uloga ratnog vazduhoplovstva i savremenih snaga PVO. Snage za pomorske blokade, desantna i protivdesantna dejstva izuzetno su ranjive ako nisu opremljene najsavremenijim sredstvima za osmatranje, izviđanje i PVO, prvenstveno snagama i sredstvima za pravovremeno otkrivanje i upozorenje, vođenim i samonavedenim raketama »more-vazduh«, i ako nisu podržane i štice sopstvenom borbenom avijacijom kojoj je obezbijeđeno baziranje na vojištu — na kopnu ili na nosačima aviona.¹⁰ Posljedica pogrešne upotrebe modernih razarača i fregata kao »radar-piket« — brodova (istureni brodovi za osmatranje u zoni akcionog radijusa argentinske avijacije), iznuđene prvobitnom situacijom, bila je gubitak raketnog razarača »Shefield«, što je uslovalo i brzu korekciju upotrebe tih brodova.

Sukob oko Malvinskih ostrva pruža dosta materijala za izvlačenje interesantnih i vrijednih pouka, posebno sa stanovišta odnosa snaga i uslova izvođenja desantne operacije i protivdesantne odbrane. Te pouke mogu biti od interesa i za drugačija operativna područja i situacije, pa i za jadranskopomorsko vojište. Pri tome je nužno objektivno sagledati i izučiti sve uticajne faktore iz britanske desantne operacije, odnosno argentinske protivdesantne odbrane uspostavljenih uporišta na ostrvima. Razume se, za to su potrebni i egzaktni podaci kojih o mnogim pitanjima nema još dovoljno, posebno ih nema iz argentinskih izvora, jer ostaju u zatvorenim studijama oružanih snaga zaraćenih zemalja. Nužno bi bilo izučiti: geografski faktor sa svim osobenostima (hidrografskim, orografskim, hidrometeorološkim i drugim), zatim sve vrste naoružanja i opreme, uticaj ratne vještine, bor-

¹⁰ Problem zaštite i podrške svoje flote Britanci su rješavali s velikim naprezanjem, s obzirom na veliku udaljenost vojišta od svoje teritorije. Pri tome su im od odlučujućeg značaja bili: korišćenje usputne baze na Voznesenskim ostrvima i pomoć RV SAD u popuni bombardera »Vulkan« gorivom u vazduhu i isporuci najmodernijih protivavionskih raketa. Njihova dva nosača aviona s kojih su polijetali »Harijeri« i veliki pomoćni brodovi, kao npr. »Kvin Elizabet«, na kome je bilo ukrcano oko 3,5 hiljade vojnika, bili su stalno van akcionog radijusa argentinske avijacije. Inače nije teško pretpostaviti kakva je osjetljivost na dejstva iz vazdušnog prostora takvog broda od blizu 70.000 tona, sa toliko ukrcanih vojnika.

Treba konstatovati i to da su kasnije palubni avioni »Sea Harrier« i »Harrier-GR«, uz efikasno osmatranje vojišta i usavršen sistem vođenja i upravljanja vatrom, bili uspješni u lovačko-presretačkim dejstvima i oborili bez sopstvenih gubitaka preko 20 argentinskih aviona (uglavnom »Skyhowke«), a gubitke su trpjeli, uglavnom, od PAA i PAR argentinskih snaga sa položaja na kopnu.

benog morala, stručne i psihofizičke sposobnosti i spremnosti da se ratuje u datom ambijentu i ukupnim moralno-psihološkim i vojno-političkim uslovima, vanjske i unutrašnje društvene faktore, borbene tradicije i sve ostalo što čini složenu kategoriju odnosa snaga u konkretnom sukobu. Tek bi se tada mogla dati prava slika i odgovor na, možda, najbitnije pitanje: kako su Britanci sa znatno manjim brojem desantnih snaga, uz mnogo manje žrtava, relativno brzo savladali na Malvinskim ostrvima brojno nadmoćnije argentinske snage?

Na osnovu dostupnih izvora, moguće je ukazati na neke osnovne faktore koje treba imati u vidu i koji daju opšti okvir odgovora na to pitanje, isticanjem nekih prednosti, odnosno slabosti sukobljenih strana na bojištu.

a) Problemi i objektivne i subjektivne slabe strane argentinske protivdesantne odbrane:

(1) Procjenjivanje najvjerovatnijeg težišta napada desantnih snaga (rejona iskrcavanja van uspostavljenih uporišta protivdesantne odbrane) bilo je otežano veličinom i velikom razuđenošću Malvinskog arhipelaga, a time je bilo otežano i adekvatno grupisanje snaga, organizacija težišta protivdesantne odbrane i utvrđivanje.

(2) Iako relativno jak iskrcani argentinski kontingent (oko 12.000 vojnika KoV)¹¹, ipak je bio nedovoljan da bi se mogla zaposjesti sva desantno osjetljiva i moguća mjesta iskrcavanja jačih britanskih snaga, budući da je napadač (Britanci) imao inicijativu u izboru mjesta i vremena iskrcavanja.

(3) Argentinci nisu imali mogućnosti (tehničke, infrastrukturne i dr.), a u toku sukoba reklo bi se ni smjelosti i inicijative za manevar i brzo prebacivanje snaga na težišta odbrane ni onda kada su se već ispoljila težišta iskrcavanja desanta (prvo u zalivu San Karlos).

(4) Komanda argentinskih snaga na Malvinskim ostrvima nije imala dovoljno vremena i sredstava, a ni stručnih iskustava, da zadovoljavajuće riješi mnoge probleme protivdesantne odbrane obale: solidnu i otpornu osmatračku službu i izviđanje; organizaciju artiljerijsko-raketne protivbrodske i protivdesantne vatre; da izvrši minsko i drugo zaprečavanje najpogodnijih mogućih desantnih prilaza, prolaza i rejona; da organizuje solidnu PVO položaja svojih jedinica na kopnu i baziranje i odbranu aerodroma za taktičku avijaciju na bojištu.

(5) Zbog udaljenosti matičnih baza na argentinskom kopnu, britanske prevlasti na moru i uspješne pomorsko-vazdušne blokade, nije

¹¹ U nekim izvorima se navodi da su Argentinci angažovali na Malvinskim ostrvima blizu 15.000 vojnika (borbenih, pomoćnih i opslužujućih snaga).

postojala mogućnost za pothranjivanje snaga, zanaavljanje istrošene opreme i sredstava, evakuaciju ranjenih i oboljelih. Dva pokušaja da se probije blokada sa transportnim avionima C-130, u pratnji lovaca, nisu uspjela.

(6) Nemogućnost da Argentinci koriste nedovoljno branjen i oštećen aerodrom na Malvinskim ostrvima, otežana dejstva već dosta iscrpljene njihove avijacije na krajnjem taktičkom radijusu, sve jača PVO britanskih snaga u zoni desanta, omogućili su Britancima sve snažnija raketno-artiljerijska i bombarderska dejstva brodova i avijacije po snagama argentinske protivdesantne odbrane.

(7) Osjećaj usamljenosti, izolovanosti, prepuštenosti samima sebi na pustim ostrvima, bez moralnog i materijalnog oslonca na sopstveno stanovništvo, neprijateljsko raspoloženje zatečenih stanovnika Port Stenlija, koji su se morali držati pod policijskom kontrolom, doprinosili su moralnoj degradaciji i gubljenju borbenog entuzijazma iz prvih dana iskrcavanja na ostrva. U takvim okolnostima neminovno je slabila i borbena moć, moral i psihološka otpornost boraca na psihička i fizička naprezanja na koja nisu bili pripremljeni, niti su ih u takvom obimu i obliku očekivali.

(8) Na kraju, treba istaći da argentinske jedinice na Malvinskim ostrvima nisu imale nikavih borbenih tradicija ni ratnih iskustava i nisu bile obučene za takva protivdesantna dejstva. One, takođe, nisu raspolagale ni adekvatnom ličnom i kolektivnom ratnom opremom za život i borbu u vrlo teškim i u toku dejstva gotovo surovim orografsko-klimatskim uslovima malvinskog kopnenog vojišta, kao ni potrebnim sredstvima za kretanje i prebacivanje na močvarnom, teško-prohodnom i nekomunikativnom terenu. Tako su se argentinske snage našle prikovane i razvučene na više položaja, u gotovo stacionarnoj iščekujućoj odbrani, bez mogućnosti uzajamne podrške, nigdje dovoljno snažne, efikasne i aktivne. U takvim okolnostima brojni odnos snaga 1,5:1 u korist branioca bila je samo prividna premoć koja nije mogla doći do izražaja u borbi protiv iskrcanih i dobro podržavanih britanskih desantnih snaga.

Sve navedene objektivne i subjektivne slabosti, kao i ranije istaknuti nepovoljni operativni i strategijski vojno-politički uslovi za vođenje rata presudno su uticali na to da se argentinski garnizon na Malvinskim ostrvima relativno brzo našao u beznadežnom položaju. To je bila posljedica djelovanja mnogih činilaca, prvenstveno nepripremljenosti Argentine i njenih oružanih snaga za duže vođenje rata uopšte, a posebno za uspješnu protivdesantnu odbranu na udaljenom

od svoga kopna vojišnom prostoru. Uostalom, kako je već rečeno, vojna hunta nije ni predviđala niti se spremala za takav rat.

b) Objektivna i subjektivna britanska preimućstva u napadu na Malvinska ostrva:

(1) U desantnoj operaciji na Malvinskim ostrvima Britanci su raspolagali moderno opremljenim i dobro obučenim desantnim snagama. Poslije uspostavljanja efikasne pomorsko-vazduhoplovne blokade, oni su obezbijedili sve pretpostavke za dinamično narastanje snaga i njihovu podršku s mora i iz vazdušnog prostora, u toku iskrcavanja i dejstava na kopnu.

(2) Komanda britanskih snaga je s primjernom vještinom, imajući u tome velike tradicije i iskustva, pripremala i organizovala ovu desantnu operaciju veoma sistematično i metodično po najsavremenijim načelima izvođenja pomorsko-desantnih dejstava. Britanske desantne jedinice su bile i dobro obučene, psihički i fizički pripremljene (radi se uglavnom o profesionalnm vojnim sastavima) i opremljene odgovarajućim sredstvima za život, kretanje i borbu u teškim geografsko-klimatskim i meteorološkim uslovima koji su vladali na vojištu. Britanci su imali prednost u izboru mjesta, vremena i načina izvođenja desanta, što je još više potenciralo probleme i slabosti argentinske protivdesantne odbrane.

(3) Umjesto taktike brzih napredovanja i juriša na argentinske stacionarne, donekle utvrđene položaje (uglavnom oko Port Stenlija), britanske taktičke jedinice — svakako prema unaprijed razrađenim planovima i uputstvima komande desantne operacije — izvodile su napad postupno, metodično. To je bila taktika iznuravanja, iscrpljivanja i demoralisanja protivnika, u kojoj su kombinovana raznovrsna borbena dejstva, iznenadni postupci i intenzivna psihološko-propagandna dejstva, kojima se braniocima predočavalo beznađe i uzaludnost njihovog otpora i žrtvovanja. Tako su Britanci uspjeli da, i pored nepovoljnog odnosa snaga, savladaju i prinude na predaju u početku brojnije argentinske jedinice, pri čemu su u dejstvima na kopnu imali znatno manje gubitke u ljudstvu. Zapravo, kapitulaciji i fizičkoj predaji argentinskih snaga prethodilo je potpuno slamanje njihove volje, i to mnogo prije nego što su Argentinci iskoristili sve ostale uslove za vođenje uspješne odbrane.

(4) Osnovni problem s kojim se suočavala komanda britanskih snaga bio je organizovanje i izvođenje PVO flotnih snaga, i tokom blokade i u izvođenju desanta. Brodske rakete PVO »Sea Wolf« i »Sea Dart« nisu bile dovoljne niti dovoljno efikasne za uspješnu odbranu.

Organizovanje, uz pomoć SAD, solidnog sistema osmatranja i izviđanja na vojištu, pravovremeno podizanje s paluba »Sea Harriera«, a zatim navedene slabosti argentinske avijacije, uticali su na to da inače veliki gubici britanskih borbenih i pomoćnih flotnih snaga ne budu još veći.

Neke pouke i iskustva

Zbog specifičnih karakteristika vojišta, vojno-političkih, strateških i operativnih pozicija i nejednakih i asimetričnih ratnih potencijala i strukture upotrebljene oružane sile sukobljenih strana, kao i odnosa potencijalnih ili stvarnih saveznika, takav ili sličan ratni sukob teško bi se ponovio. Time su i iskustva iz ovog rata, kao i svih prošlih, relativna i uslovna. I pored toga, uputno je ukazati bar na neka pitanja, a prvenstveno na pitanje operativno-taktičke upotrebe snaga ratne mornarice, avijacije i protivvazdušne odbrane u dejstvima na moru i u izvođenju desantnih dejstava i protivdesantne odbrane. O tome je u stručnim i drugim publikacijama bilo dosta ekstremnih i jednostranih prilaza.

1. U ovom sukobu je još jednom potvrđena teza o povećanoj osjetljivosti ratnih brodova, posebno velikih, na dejstva savremenog naoružanja aviona i podmornica. Mnoge vojne i druge stručnjake posebno je impresionirala preciznost pogađanja i efikasnost francuskih raketa vazduh-more »Exocet« (bez sumnje ove rakete spadaju među, do sada, najsavremenije), lansiranih s aviona iz velike udaljenosti (preko 50 km). S obzirom na daljinu lansiranja, vrlo niski profil leta iznad mora i sistem vođenja (na završnoj putanji samonavođenja) ovih raketa, onemogućena je efikasna protivraketna odbrana velikih brodova s brodskim artiljerijskim i raketnim naoružanjem. Evidentna je ogromna razlika između, s jedne strane, snaga napada i cijene upotrebljenog ovog oružja iz aviona ili podmorničkog torpeda i, s druge strane, veličine i cijene gubitka jednog velikog ratnog broda (npr. potapanje argentinske krstarice »General Belgrano«, ili velikih britanskih raketnih razarača tipa »Sheffield«). Otuda se potenciraju problemi zaštite velikih flotnih sastava i velikih ratnih brodova, a prvenstveno: organizacija izviđanja i osmatranja na što većim udaljenostima i prilazima zonama boravka i dejstava plovnih sastava; zaštita i odbrana širih zona vojišta borbom protiv aviona nosača raketa »vazduh-more« i podmornica; organizacija efikasnog sistema osmatranja i identifikacije snaga i sredstava napadača u taktičkoj zoni dejstava brodske protiv-

avionske i protivpodmorničke odbrane; uvođenje automatizovanih savremenih brodskih sistema artiljerijskog raketnog protivavionskog i protivpodmorničkog (podvodnog) oružja i elektronske opreme.

2. Osjetljivost velikih ratnih brodova na dejstva avijacije i podmornica i sve veći problem njihove zaštite i odbrane ne daju za pravo nekim jednostranim zaključivanjima da je nastupilo vrijeme preispitivanja opravdanosti njihove operativne upotrebe i realizacije sadašnjih programa razvoja velikih ratnih mornarica. Veliki ratni brodovi, kao što su nosači aviona i helikoptera, raketne krstarice, razarači i fregate sa savremenim protivvazдушnim, protivbrodskim i protivpodmorničkim sistemima oružja, imaće, vjerovatno, još dugo značajno mjesto i ulogu u sastavu velikih ratnih flota. Takve flote su strateški elemenat ukupne ravnoteže i prestiža velikih blokovskih sila u njihovoj borbi za održavanje geostrategijskih pozicija, za političke pritiske i intervencije i za osvajanje novih sfera uticaja i interesa. U okviru takve vojno-političke strategije, ističe se i značaj pomoćne opslužujuće flote (logističke i dr.), ali i problem nijene protivvazdušne i protivpodmorničke odbrane.¹²

3. Ipak, upotreba flotnih sastava s velikim ratnim brodovima u desantnim operacijama u uskim i razuđenim morima postaje sve rizičnija. Ukoliko branilac raspolaže savremeno opremljenim lakim pomorskim jedinicama, sredstvima za osmatranje i zaprečavanje mora i prilaza, savremenom raketnom i artiljerijskom obalskom odbranom, malim podmornicama, programiranim i dirigovanim podvodnim oružjem (mine, torpeda), i drugim odgovarajućim borbenim sredstvima, utoliko je rizik za velike flotne jedinice veći i neprihvatljiviji. Otuda su iskustva iz britanske desantne operacije na Malvinskim ostrvima neprimjerena i neprimjenjiva u slučaju kad branilac raspolaže komplementarnim sredstvima odbrane svoje obale, iako s relativno malom ratnom mornaricom, oslonjenom na uređen sistem obalske odbrane i stanovništvo.

4. U desantnim i protivdesantnim dejstvima poseban značaj ima mogućnost manevra snagama (kopnom, morem i vazдушnim prostorom). Za desantna dejstva — da se omogući brzo pothranjivanje i narastanje snaga morem i vazдушnim putem na uspostavljenim mostobranima, prije nego što branilac uspije da pregrupiše snage protivdesantne odbrane i organizuje protivnapad. Za protivdesantnu odbranu — da se omogući brzo pregrupisavanje i prebacivanje snaga radi blo-

¹² Bez te pomoćne flote, u ovom ratu, britanske borbene pomorske snage ne bi mogle dejstvovati. Zadatak im je bio olakšan time što Argentina nije na vojištu raspolagala efikasnim podmornicama.

kiranja i napada na iskrccane snage desanta na ispoljenim težištima, prije nego što napadač konsoliduje širi mostobran. I u ovom sukobu helikopteri su imali značajnu, reklo bi se nezamjenljivu ulogu. U takvim operacijama posebno su značajni: odlučnost, spremnost na rizik, stalno praćenje situacije izviđanjem i osmatranjem cijelog vojišta, brzina odlučivanja i reagovanja adekvatno promjeni situacije. Npr., stacionarna protivdesantna odbrana, s težnjom da se zaposjednu svi ugroženi rejoni obale i ostrva, neodlučnost ili nesposobnost i nemogućnost da se pravovremeno otkrije težište desanta i ispolji težište odbrane, dovodi do poznate nerazrješive protivrječnosti — između želje i nemogućnosti da se sve važnije efikasno brani. Ovo je utoliko teže razriješiti zbog sve efikasnijih savremenih sredstava desantiranja i, posebno, velikih mogućnosti vertikalnog manevra desantnih snaga helikopterima.

5. Rat za Malvinska ostrva uopšte, a posebno u desantnoj operaciji i protivdesantnoj odbrani, potencirao je poznati značaj komplementa i sadejstva između vidova oružanih snaga, posebno ratne mornarice, vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane i sistema izviđanja, osmatranja i elektronskih dejstava. Pitanje komplementa snaga i sredstava i sadejstva sve više se potencira ne samo u međuvidovskim razmjerama, već i unutar njih. Uprkos velikim naporima i uspjesima nauke i tehnologije, nemoguće je konstruisati i opremiti brodove bilo koje tonaže koji bi bili približno jednako efikasni, da se ne kaže univerzalni, za različite zadatke, dakle za višestruku borbenu namjenu (npr., za dejstva protiv brodova, za protivbrodsku, protivavionsku i protivpodmorničku odbranu, za elektronska i protivелеktronska dejstva, za podršku snaga na kopnu — dejstva na objekte na obali i dr.). Još je teže konstruisati i opremiti avion višestruke namjene koji bi bio podjednako efikasan u svim osnovnim zadacima RV i PVO. Zato se u razvijenim ratnim mornaricama teži da se pri izvođenju operacija na moru formiraju komplementarni združeni plovni sastavi (eskadre) sastavljeni od brodova različite osnovne borbene namjene. To su Britanci u drugoj fazi ovog rata, uglavnom, optimalno obezbijedili.

Na pomorskom vojištu, koje karakteriše razuđenost obalskog područja, optimalna efikasnost odbrane može se postići sadejstvom lakih brzih plovnih sastava ratne mornarice, snaga i sredstava obalske odbrane i taktičke borbene avijacije koja ima mogućnost baziranja po dubini vojišta iza obalnog ruba ili na ostrvima. Ništa od toga, kako je već rečeno, komanda argentinskih snaga na Malvinskim ostrvima nije mogla ostvariti.

Velika Britanija je u ovom ratu pobjedila, ali su ostali svi problemi spora oko Malvinskih ostrva, a put za iznalaženje pravih i trajnih rješenja postao je mnogo teži i neizvjesniji nego ikada ranije. Jedno je izvjesno: ovaj rat je doprinio realnijem sagledavanju odnosa na relaciji supersile, vojni savezi i razvijeni kapital-kreditari, s jedne, i vanblokofske, nesvrstane i nerazvijene zemlje, s druge strane. To je bilo, bez sumnje, još jedno teško istorijsko iskustvo za socijalne i nacionalne antineokolonijalne pokrete Latinske Amerike, koja je inače nezadrživo ušla u epohu antikolonijalnih i nacionalnih socijalnih revolucija, emancipacije i osamostaljivanja, uprkos mnogih traumama, otpora, padova, poraza i prepreka koje ima i kojih će još imati.

OSNOVNA LITERATURA:

1. »Morskoj sbornik«, br. 10, 11, 12/82 i 1, 2, 3/83, Moskva.
2. »Defence« (A Defence Special, novembar 1982, »Looks at the Fokland Conflict«).
3. »Glasnik RV i PVO«, br. 6/82.
4. »Mornarički glasnik«, 6/82.